

338. Szentés, Felsőpárt

(Csongrád megye) U, Sza

2005. július 10. és 2006. április 12. között régészeti szakfelügyeletet végeztünk a város belterületén az úgynevezett Felsőpárt jelű öblözetben, a csatornaépítési munkálatokhoz kapcsolódóan. A már védett lelőhelyeken nem kerültek elő régészeti tárgyak és jelenségek, de 3 eddig nyilvántartásban nem szereplő lelőhelyen sikerült megelőző feltárást végeznünk.

Damjanich utca: A belterület É-i részén levő utca 4. sz. telken 4 szarmata kori telepobjektumot figyelhattunk meg. A ház előtt egy újabb gödör került elő, a 6. és a 10. sz. ingatlan előtt hasonlóképpen.

Korsós sor: A lelőhely a város belterületének K-i szélén található, ahol ez az utca az egykor jelentős É-D-i irányú vízfolyásra utaló Nagyvölgy-csatorna K-i, bal oldali partján húzódik, azzal párhuzamosan. A 25. sz. ház előtt a Körös-kultúra egy gödre került elő.

Munkás utca: Az ÉNy-DK irányú utca a város belterületének ÉK-i szélén található, a Nagyvölgy-csatorna jobb oldali, Ny-i partján. A 14. és a 25. sz. ház előtt a Körös-kultúra egy-egy gödre került felszínre.

SZABÓ JÁNOS JÓZSEF

339. Szentés, Schweidel József utca

(Csongrád megye) Sza, Ú

A település déli végén, a Berekhát határrészen húzódó dűlőutat (Cuci-dűlő) aszfaltburkolattal látják el, azt megelőzően 2006. szeptember 15. és október 31. között leletmentő feltárást végeztünk. A régészetileg feltárt útszakasz hossza 288 m, felülete 2168 m².

A területen szarmata temetkezéseket és település nyomait tártuk fel, valamint dokumentáltunk egy második világháborús lövészárkot. Összesen 64 objektum került elő; ezek megoszlása részletesen: 2 körárkos sír, 1 sír, 1 csecsemőtemetés, 1 ház, 1 rostélyos-kürtös kemence, 4 munkagödör, 3 árok, 1 tűzrakóhely, 1 füstölő (aknakemence), 1 füstölőkezdemény, 47 gödör és verem, továbbá a már említett lövészárkok. Általában megállapíthatjuk, hogy a feltárt lelőhely jelenségintenzitása alacsony, néhol közepes; ez a kibontott objektumokból előkerült leletanyagra is elmondható. A település objektumai (főleg a gödrök) az ásatási szelvény É-i felén sűrűbben mutatkoztak. Mivel a feltárt területet a már a 19. században is meglévő dűlőút nyomvonala képezte, ezért ezt a sávot régóta nem szántották, illetve mélyszántást egyáltalán nem végeztek rajta. Így lehet, hogy több régészeti objektum a mai felszínhez eléggé közel (már 20–30 cm-re) mutatkozott.

A feltárt lelőhely két kiemelkedőbb leletegyüttessel is büszkélkedhet. Az egyik egy körárkos sír (5. sz. obj.), melynek érdekessége, hogy a „módosabb” szarmata temetkezésekkel ellentétben az idők folyamán ezt nem rabolták ki. A D-É-i tájolású sír egy fiatal nőt rejtett, melyhez mellékletként egy bronztükrő, egy bíborszínű, aranyszálakkal átszőtt, bronzlánccal díszített „kelme”, négy bronzfibula, két bronz karperec, egy bronz övka-

rika, két bronzcsengettyű, egy vaskés, egy orsógomb, valamint több száz gyöngy (két nyaklánc, gyöngykarpercecek, ruhadíszek, öv- és szoknyakivarrások, lábbeli gyöngysora stb.) tartozott.

A másik egy edényégető kemence (35. sz. obj.) volt, melyet építői már egy korábban meglévő, nagyméretű méhkas alakú verembe helyeztek. A kemencéhez tartozott a kétosztatú, középen tengellyel elválasztott tűztér, e fölött átluggatott rostély, a kemence szájánál a tüzelést szolgáló kürtő, valamint a kürtő nyílásához vezető munkagödör (38. sz. obj.). Kemencénk felszíni részei, edényberakodó terének felmenő falai nem maradtak meg. Érdekes még, hogy a kemence rostélya a mai felszínhez közel, alig 25 cm mélyen feküdt.

Konzulens: Lőrinczy Gábor.

Munkatárs: Bede Ádám.

SZABÓ JÁNOS JÓZSEF

340. Szentgáloskér határa

(Somogy megye) U, Á, Kö, Kú

2006 tavaszán terepbejárást végeztünk a Ráksi-Mernye közötti optikai kábelfektetést megelőzően. A településen két lelőhelyet találtunk. Több középkori (késő Árpád-kori) edénytöredéket és egy agyagpipa töredékét találtuk a Szentgáloskérrel Ráksiba vezető út D-i oldalán, attól kb. 20 m-re, kb. 20–30 m hosszán. (3. lh.) A falu közepén nagy kanyart leíró úttól D-re kb. 100 m-re, a kertek alatti szántóföldön pontszerűen néhány őskori (köztük egy nagyobb DVK) töredéket és kevés középkori, kora újkori töredéket találtunk. (4. lh.)

KÖLTŐ LÁSZLÓ

341. Szentmártonkáta, 2 MOL fúráspon

(Pest megye) Sza, Á

2006 áprilisában megelőző feltárást végeztünk a 42. lelőhelyen. A Csincse-patak ÉK-i partján, a lelőhely DNy-i szélénél a kb. 100×100 m-es területet elfoglaló fúrásponon csak az altalajba is mélyedő létesítmények területét tártuk fel 5 kisebb-nagyobb, összesen 173 m² felületen. A felületeken 2 árokrészlet és két gödör került elő. A 3. meredek oldalú, ívelt fenekű gödör a szarmata, az ÉNy-DK-i irányú 2. és 4. árokrészlet – csekély leleteik alapján – az Árpád-kori településhez tartozik. A kisméretű, sekély 1. számú gödör lelet nélküli.

A leletek a ceglédi Kossuth Múzeumba kerültek.

DINNYÉS ISTVÁN

342. Szerep, Csonkatorony

(Hajdú-Bihar megye) Kö

A régészeti és műemlékvédelmi védettség alatt lévő szerepi csonkatorony a mai Szerep falutól kb. 3 km-re Ny-ra fekszik, a Hosszúhátra vezető út É-i oldalán. 1969-ben Mesterházy Károly a Déri Múzeum akkori munkatársa

megtalálta és feltárta a csonkatoronytól É-ra lévő gótikus plébániatemplomot, amelyet a mai csonkatoronnyal valamilyen kapcsolatban lévő Árpád-kori egyház pusztulása után építettek. Említést tesz még a forrásokból ismert nemzeti monostorról is, amelyet 100–150 m-re É-ra lokalizált a csonkatoronytól. Szükségesnek láttuk egy hitelesítő ásatás elvégzését, aminek során pontosítjuk a romok elhelyezkedését.

2006. április 4. és május 16. között végeztük a kutatást, melynek eredményeként lokalizálni tudtuk a gótikus templomot. A csonkatorony alapjának tüzetesebb vizsgálata során kiderült, hogy az nem falmaradvány, hanem egy valamilyen támasztó vagy tartó funkciót ellátó oszlop vagy pillér lehetett. A gótikus templomhoz egyáltalán nincs köze, sem elhelyezkedése, sem tájolása miatt nem lehetett annak szerves része. Az viszont elgondolkodtató, hogy ha egy korábbi templommaradvány, miért hagyták meg az újonnan épült templom tőszomszédságában. A csonkatoronytól D-re megpróbáltuk megtalálni a korábbi templom maradványait, de a természetes és mesterséges erózió miatt annyira csökkent a talajszint, hogy csak téglatörmelékes, másodlagosan visszatöltött rétegeket találtunk. A templom ÉK-i sarkánál feltártuk a templom körüli temető egy részletét. Az innen előkerült 8 sírból különböző gyöngyöket, pártamaradványt, sok koporsószoget, a koporsók famaradványait és egy ezüst(?) pénzérmét találtunk. Ezen leletek restaurálása után pontosabban lehet majd datálni a temetkezések idejét. Itt csak egy kb. 4×4 m-es területet tudunk feltárni, de ennyiből is kiderült, hogy a temető mind K-i, mind É-i irányba tovább folytatódik.

SZABÓ LÁSZLÓ

343. Szécsény, Ady Endre utca 11.

(Nógrád megye) Kk

2006. július 7–31. között megelőző feltárást végeztünk a Bársony-ház udvarán. Négy szelvényt nyitottunk a beépítendő területen. Az ásatás során összesen 12 objektumot, illetve annak részletét és 13 cölöp/karólyukat tártunk fel. A feltárást célja a középkori külső védelmi vonal (várárok, palánk) megkutatása volt. Mind a négy szelvényünkben sikerült várakrészleteket kibontani a 16–17. századból. Két szelvényünkben ábrázolásokon is szereplő Ny–K-i irányú árok indítását (D-i mederfalát) találtuk meg, illetve ahhoz kapcsolódóan 4 cölöplyuk került elő. Az oszlophelyek közül három az árok gerincén, míg egy mélyebben helyezkedett el. Pontos funkciójukat csak további kutatással lehetne meghatározni. Mindkét szelvényben az árkok oldalában keskeny teraszokat találtunk a bontás során. Leletanyaga alapján szintén a 16–17. századhoz köthető az 1. szelvényben feltárt ugyancsak Ny–K-i irányú várak. Csaknem az árok teljes metszetét kibontottuk ebben a szelvényben, amely kb. 45°-os lejtést, és V-alakot mutatott, a fenékrészt pedig a felszíntől számítva 330 cm mélyen értük

el. Az árok É-i szélénél 6 haránt irányú karólyuk, míg D-i szélénél 1 cölöplyuk került elő, amelyek szintén az árokhoz köthetők. Az árok aljában lévő kb. 130 cm vastag trágyarétegből középkori cipőtálpakat és bőrnyesedékeket gyűjtöttünk. Az 1. illetve a 2. és 3. szelvényben talált párhuzamos árokszakaszok alapján kijelenthetjük, hogy a középkori külső védelmi vonalhoz egy többszörös várakrendszer tartozott. Ennek az ároknak a nyomvonalán az épület Ny-i szárnya illetve a K-i telekhatáron lévő kerítés fala is megsüllyedt. A 4. szelvényben feltehetően szintén ennek az ároknak az indítását találtuk meg a szelvény D-i fala mellett egy 20 cm-es sávban. A szelvény Ny-i felében egy másik árokindítást is megfogtunk, amely ÉNy–DK-i irányt mutatott és kapcsolata a többi árokkal egyelőre nem tisztázott. A szelvény É-i felében az árkok töltésének egy része került elő, amelyben egy nagyméretű cölöplyukat és egy másik, háromszög alakú sekély mélységű beásást (cölöplyukat?) találtunk. Sajnos csupán egy esetben találtunk olyan leletet, amely a pontosabb datálást lehetővé teszi. A 4. szelvényben megtalált ÉNy–DK-i árokszakasz betöltési rétegéből került elő egy érem. A 2. és 3. szelvényben előkerült erősen letaposott, agyagos járósíntet tudjuk a 17–18. századhoz kapcsolni leletanyaguk alapján (néhány habán kerámia töredéke stb.). Az 1. szelvényben talált faszenes, égett felületet a 18–19. századhoz kötjük a bontás során előkerült kerámia alapján. Ezt a felületet a meder mindkét oldalán megtaláltuk (a legszélesebb részen 5,7 m) és Ny-i irányban összefutást mutatott. Ugyancsak ekkorra datáljuk a 2. szelvényben előkerült paticsos omladékréteget és az alatta lévő járósíntet, mindkettőt a leletek alapján. Több agyagba rakott kőfal, kőből rakott vízvezető csatorna, kövezett udvar járólappjai, meszesgödör datálható a 19–20. századra.

Konzulens: Majcher Tamás régész.

FARKAS ZSUZSANNA

344. Székely, Őzesi-dűlő

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U

A lelőhely a Nyírbogdányt elkerülő műút építési munkálataihoz kapcsolódóan került elő, de a feltárt terület még a székelyi határhoz tartozik. 2006 tavaszán több alkalommal részt vettünk a Nyírbogdányt elkerülő műút kivitelezési munkálatainál. Az előzetes terepbejárás során néhány kisebb és némileg bizonytalan lelőhelyet rögzítettek a nyomvonalban. Ezeket a lelőhelyeken kevés őskori kerámiát, és obszidiánt gyűjtöttek. A két lelőhely talán összefügg egymással. A szakfelügyelet során magunk is találtunk kevés kerámiát a bejelölt területeken, de a földmunkák során régészeti jelenséget nem tapasztaltunk. Az elkerülő K-i végén, ahol az ott lévő nyárfaerdő egy részét kiirtották, 2006. május 30-án a 293-as kilométerközelében, a leendő út nyomvonalának középső részén egy 60 m hosszú, 3 m széles, nagyjából Ny–K irányú kutatóárokot húztunk. A terület